

kej lavice, ktorej predstavitelia však veľmi diferencovane chápu a vysvetľujú koncepciu otvoreného katolicizmu. Jaroszewski veľmi podrobne analyzuje názory Emmanuela Mouniera a jeho snahu o dialóg s marxizmom, ktorý vybudoval na svojej teórii „narcisovho“ a „herkulovho“ odcudzenia a na odhalení toho, že náboženstvo je v službe peňažnej civilizácie a napomáha tak deformáciu spoločenského i kultúrneho života súčasnej kapitalistickej spoločnosti. No aj napriek týmto „revolučným“ výhradám kresťanských personalistov, zostávajú ich sociálne názory v konečných dôsledkoch idealistické a nere-

volučné, predovšetkým pokiaľ ide o ich chápanie boja robotníckej triedy a usku- točnenie socializmu.

Preklad a vydanie knihy Tadeusza Jaroszewského *Osobnost a společnost* môžeme plným právom považovať za hodnotný čin vydavateľstva, lebo v našej filozofickej literatúre prispieva k rozpracovaniu závažnej problematiky osobnosti. Dielo kriticky analyzuje túto otázku v nemarkxistickej filozofii, ale predovšetkým hodnotiac Marxov odkaz o tomto probléme, ukazuje možnosti a cesty vlastnej marxistickej teórie osobnosti.

Barbora Hlavová

KOLEKTÍVNE DIELO ARMÉNSKYCH LOGIKOV A FILOZOFOV

Filosofskije voprosy logičeskogo analiza naučnogo znanija. Vypusk 3, Jerevan 1974

Tretí zväzok štúdií k problémom filozofie a metodológie vied prináša príspevky zo sympózia, ktoré sa konalo v Jerevane vo februári 1972. V porovnaní s predchádzajúcim zväzkom zborník obsahuje viac štúdií, jeho tematický záber je širší a výklad hutnejší. I keď v náročnosti jednotlivých štúdií sú badateľné rozdiely, ich spoločnou črtou je snaha o serióznu argumentáciu, podloženú znalosťou sovietskej i zahraničnej, najmä anglo-americkéj literatúry. Príspevky svedčia o tom, že arménski logici a filozofi nielen sledujú, ale aj udržiavajú krok so súčasným výskumom v tejto oblasti, a v niektorých otázkach prinášajú aj vlastný vklad.

Štať V. I. Metlova pod názvom *Problém zdůvodnění jako problém filozofie a metodologie vied*, ktorá je zaradená ako prvá, nemá taký široký záber, ako by sa azda podľa nadpisu mohlo očakávať. Autor si všima odôvodňovanie prevažne v matematike a v matematických disciplínach.

Príspevok V. I. Kurajeva *Problém pravdy v logike a v gnozeológii vedy* sa opiera o niektoré myšlienky známej Tarského práce, spája formálnologický prístup

s filozofickým, pričom oboj priznáva prísľušnú hodnotu.

Jeden zo zodpovedných redaktorov publikácie G. A. Gevorkjan venoval svoju štúdiu *Aspekty objektivnosti vedeckého poznania* závažnej a zaujímavej problematike, ktorej sa v poslednom čase venuje veľa diskusií. Štať je polemicky zameraná proti náhľadom K. R. Poppera. Gevorkjan chápe objektivnosť vedeckého poznania v zmysle nezávislosti od subjektívnych želaní ako ideál, a nie ako odcudzenie. Človek je totiž nielen objek, ale je aj subjekt, na ktorý pôsobia ekonomické, sociálne, psychologické a mnohé iné sily a faktory.

Štať známej sovietskej autorky E. D. Smirnovovej pod názvom *Filozofický význam teorem o ohraničenosti formalizmov* nadväzuje na práce K. Gödela, A. Tarského a A. Churcha. V strede pozornosti sú viac logické, ako filozofické problémy. Na pochopenie článku je žiadúca dôkladná príprava z matematickej logiky.

V stati *O „ontologických“ predpokladoch vo vedeckých teóriách* sa E. E. Lednikov kriticky vyrovnáva s koncepciou jazykových rámcov R. Carnapa. Prekonáva túto koncepciu, ktorá bola zameraná znač-

ne protiontologicky. Lednikov poukazuje najmä na relatívne rozlišovanie tzv. vonkajších a vnútorných otázok a na ďalekosiahle závery, ktoré z toho Carnap vyvozoval.

V článku *Analytické a syntetické tvrdenia v súčasnej filozofickej logike* opisuje V. V. Celiščev výsledky a postupy známeho fínskeho autora J. Hintikku. Celiščev zakončuje svoje úvahy konštatovaním, že pre verdikt o povahe logických a matematických právd nestačí sama logika. Takýto záver je však v rámci dialektického materializmu — podľa našej mienky — prijateľný aj bez Hintikkových technických postupov.

Štaf L. A. Abramiana *Kantovské „aprióri“ a logický empirizmus* podáva obsiahlu a dôkladnú analýzu Kantových náhľadov na uvedenú otázku a sleduje, ako neskôr „prekonávali“ Kantov apriorizmus predstaviteľia logického pozitívizmu.

V článku *Logické kompozície vedeckého poznania* uvádza S. B. Krymskij geometrické modely niektorých odvetví matematiky a fyziky. Vzhľadom na abstraktný charakter súčasných matematických a fyzikálnych teórií, pri chápaní a používaní názorných geometrických modelov ostávajú ešte viaceré otázky otvorené.

V článku *Hypoteticko-deduktívny model vedeckého poznania: niektoré výsledky a súčasné problémy* konfrontuje V. S. Švyriov náhľady K. R. Poppera a I. Lakatosa s koncepciou logického empirizmu. Zo stretania týchto prístupov vyvodzuje na základoch dialektického materializmu niektoré metodologické závery.

Autorská dvojica O. Ja. Geľman a N. B. Lavrenčuk aplikuje pri analýze vedeckých teórií niektoré myšlienky teórie systémov. Ich štaf *Špecifika analýzy vedeckých teórií v rámci všeobecnej teórie systémov* prináša globálny pohľad na uvedenú problematiku. Obťažnosť tohto prístupu spočíva však v značnej rozmanitosti vedeckých teórií. Veď popri teórii množín,

teórii pravdepodobnosti a teórii grúp poznáme aj rôzne kozmologické a kozmogonické teórie, teóriu rečovej činnosti atď.

V článku A. S. Manasjana *Hranice vedy* sa poukazuje na informačnú ohraničenosť vedeckého poznania a na finitnú povahu metodologických postupov vedy. Autor nastoľuje a rieši viaceré závažné problémy a uvádza k nim vlastné pohľady.

Odlíšny charakter má štaf G. A. Oganessian *O kritériu jednoduchosti*. Autor stručne vysvetľuje zmysel známej Ockhamovej britvy, uvádza myšlienky Macha, Einsteina, Schrödingera a iných významných fyzikov a na ich základe vyvodzuje závery. V dialektickom materializme však univerzálna súvislosť, protirečivosť a ustavičný vývin popri jednoduchosti organiky zahŕňa aj zložitnosť. Tento stránke však autor štúdie venuje dostatočnú pozornosť a primerané vysvetlenie.

Článok E. Nekrašasa *Pravdepodobnosť: Tri interpretácie* rozlišuje empirickú, logickú a osobnú či tzv. personalistickú interpretáciu. Hoci sa všetci známi teoretici pravdepodobnosti nedajú jednoznačne a bez zvyšku zaradiť do niektorej z uvedených skupín, článok Nekrašasa prináša nemalo podnetných myšlienok.

Odbornou náročnosťou a originálnym poňatím sa vyznačuje príspevok R. J. Paviljonisa *Význam ako kontinuum*. Autor dôsledne rozvíja intenzionálny prístup k významu výrazov, spája formálnologické analýzy s poznatkami lingvistiky a vyslovuje viaceré kritické pripomienky k niektorým súčasným koncepciám.

Ako posledná je zaradená štaf M. S. Danijeljana *O použiteľnosti pojmov empirickej a teoretickej úrovne v sociologickom poznaní*, v ktorej autor po rozbere niektorých pozitivisticky orientovaných koncepcií podáva dialektickomaterialistický výklad uvedenej problematiky. Vychádza pritom zo vzájomnej interakcie a prenikania oboch úrovní.

J. Švihran